נושאים באגרות הראי"ה

# עדות ישראל

34 אגרות · כרכים א', ב', ד'

הנושא בקצרה, הנושאים המרכזיים שבו ומה מלמדות האגרות,

ורשימת כל האגרות שבנושא עם תקציר קצר (גרסה מקוצרת, בלי נוסח האגרות)

igrot.shlomo-aviner.net

## הנושא בקצרה

ביפו ובמושבות, ואחר כך בירושלים, הרב קוק עמד בראש קהילות של עדות רבות: אשכנזים, ספרדים, תימנים, גורג'ים ועוד. האגרות מראות שתי שאיפות שהולכות יחד. מצד אחד, אחדות: ועד כללי לאשכנזים ולספרדים (כרך א', אגרת מו), צדקה שתחולק בין העדות שווה בשווה (כרך ב', אגרת תק), ורבנות אחת לכל העדות, "רבנות-כללית-מאוחדת" (כרך ד', אגרת אקא). ומצד שני, כבוד למנהגי כל עדה: אין לכפות על התימנים את חרם דרבנו גרשום (כרך ב', אגרת תכ), כי "אין חילוקי ההוראות והמנהגים השונים פוגמים את האחוה" (כרך ב', אגרת תקסו).

רוב האגרות על הספרדים נכתבו ביחד עם החכם באשי ביפו, הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל. סביב המודעה על השחיטה הספרדית ביפו בשנת תרע"ג (1913) התעורר ויכוח, והרב קוק הסביר בכמה אגרות ששמירת המסורת של כל עדה אינה פגיעה בה (כרך ב', אגרת תקסה; כרך ב', אגרת תקסו).

## אחדות העדות

**כרך א', אגרת מו:** לכוללות הקהילות ביפו: אחרי שחברי הוועד התפטרו, הרב קוק קורא להקים ועד כללי לכל ענייני יפו, של אשכנזים וספרדים יחד.

**כרך ב', אגרת תק:** לרב משה קליערס ולרבני הספרדים בטבריה: אם הספרדים מסכימים, גם האשכנזים מסכימים שנדבות יפו לנצרכי טבריה יחולקו שווה בשווה, בלי הבדל עדות.

**כרך ד', אגרת אקא:** לקהילת האשכנזים בקהיר: השמועה שהנציב הסכים לחלוקה בין העדה האשכנזית לספרדית היא שקר. כל עבודתם היא לאחד את העדות.

*"אדיר חפצנו תמיד, רק לקרב את פזורותינו אחת אל אחת, ולא לרחק ולהבדיל בין עדה לעדה"*

**כרך ד', אגרת אקסג:** להסתדרות הספרדים בחיפה: לבו של הרב קוק מר על הפירוד בין העדות. בחיפה, שבה העדה מאוחדת, יש לשמור על האחדות.

*"ולמה לא נשתדל כולנו, שבמקום שלפחות נתאחדה העדה באיזה אופי כמו בקהלתכם הנכבדה חיפה, שתהיה האחדות הזאת קימת"*

## כבוד למנהגי כל עדה

**כרך ב', אגרת תקסה:** למערכת 'החרות', בתשובה למאמר 'שגגת רב': המודעה על השחיטה הספרדית אינה פוגעת באחדות ולא בספרדים. כל עדה חייבת במנהגיה.

*"וכמו-כן אין בזה שום עלבון לאחינו הספרדים, שאנו מכבדים אותם בכל לב ונפש ומתכבדים בם"*

**כרך ב', אגרת תקסו:** לישראל טלר: הגוונים השונים הם עושר רוח שמתקבץ בהרמוניה. המסורות החלקיות קיימות עד שהאומה תתארגן ויקום בית דין גדול.

*"וכל המקדים ומהרס המסורות החלקיות בדרך זלזול אינו אלא מכניס מהומה באומה"*

**כרך ד', אגרת אקסד:** לחכמי העדה התימנית: הרב קוק לא פגע בכבוד העדה התימנית, שאהבתה חקוקה על לבו. שמירת מנהגי כל עדה היא הדרך לאיחוד בעתיד.

*"ועל ידי השמירה שכל אחד שומר את מנהגיו ותקנותיו, יוכל לבא במשך הזמן לאיחוד שלם וגמור"*

## העולים מתימן

**כרך א', אגרת קסב:** לוועד רחובות: הרב קוק מצטער שלא יוכל להגיע לטקס הנחת אבן הפינה לבתי הפועלים התימנים.

*"וכבודם בעצמם יודעים כמה קרוב הדבר הנעלה הזה אל לבי"*

**כרך א', אגרת רנח:** לוועד רחובות: אפשר למנות לתימנים נציגים לענייני המושבה, אבל אין לכפות עליהם מנהיגים רוחניים.

**כרך ב', אגרת תכ:** לוועד רחובות: אין לכפות על התימנים את חרם דרבנו גרשום, שלא נהגו בו. אבל אין לסדר קידושין לאישה שנייה בלי רישיון מבית דין.

**כרך ב', אגרת תסב:** למשרד הארץ־ישראלי: המגרש ברחובות נועד לבתי התימנים, וכל החוזה נבנה על תנאי זה.

## קהילות רחוקות

**כרך א', אגרת ריח:** לבית הדין הספרדי ביפו: על גט של יהודים גורגי'ים בראשון לציון, שמבינים רק רוסית.

**כרך ב', אגרת תלה:** לחכם באשי ביפו, הרב עוזיאל: על עזרה ליהודי מרוקו, בקול קורא ובעליות לתורה.

**כרך ב', אגרת תמד:** לרב עוזיאל: רב מאיטליה מחפש מורה תלמיד חכם לבית ספר ליהודי אתיופיה.

*"אם נוכל למצא בא"י מורה בעד בני הפלשים"*

## מה מלמדות האגרות

לקרב ולא לרחק. "אדיר חפצנו תמיד, רק לקרב את פזורותינו אחת אל אחת" (כרך ד', אגרת אקא).

כבוד הדדי. האחדות אינה מחיקת המסורות: "אין חילוקי ההוראות והמנהגים השונים פוגמים את האחוה" (כרך ב', אגרת תקסו).

האיחוד בעתיד. הרב קוק מקווה "להשוות את המנהגים ואת ההוראות" בהסכמת כל חכמי ישראל (כרך ד', אגרת אקסד).

# האגרות שבנושא

34 האגרות שבנושא, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם תקציר קצר. הנוסח המלא - באתר ובחוברת המלאה

**כרך א', אגרת מו** כוללות הקהילות ביפו · כסלו תרס"ז – יפו

אחרי שחברי הוועד התפטרו, הרב קוק קורא להקים ועד כללי ומרכזי לכל ענייני יפו, של אשכנזים וספרדים יחד, שישא את דגל האחדות. הרב קוק מציע שכל בית תפילה יבחר שלושה נציגים, והם יבחרו ועד של שנים עשר חברים לפחות באסיפה בביתו.

**כרך א', אגרת קסב** ועד המושבה רחובות · ה' תשרי תרס"ט – יפו

הרב קוק מודה על ההזמנה לטקס הנחת אבן הפינה לבתים של הפועלים התימנים, ומצטער שבגלל מחלת עיניים לא יוכל לבוא. הרב קוק מברך את העוסקים בבניין ואת התימנים עצמם.

**כרך א', אגרת ריב** אביו, ר' שלמה זלמן הכהן קוק · ד' מנחם אב תרס"ט – רחובות

הרב קוק מתנצל על מיעוט מכתביו. בעניין בעלי מלאכה שהוסתו נגדו, הרב קוק דן את כולם לכף זכות, ואין לו עניין בעסקיו הפרטיים אלא בטובת הכלל. הרב קוק רואה בכל הסיבות, ובשלטון התורכי, 'מצעדי גאולה' נסתרים, אף שרבים שבים לארץ בלי לדעת את משמעות השיבה. הרב קוק ממליץ לאביו על חמי טבריה לריפוי השיגרון. ברחובות הגיעו עולים מתימן, רובם בני תורה ויראי שמים, עובדים ומתפללים, והם ימלאו את מקומם של הפורקים מרוסיה.

**כרך א', אגרת ריח** בית הדין הספרדי ביפו, והרב יצחק ארוואץ · י"א מנחם אב תרס"ט

על גט של יהודים גורג'ים מראשון לציון: הם שייכים באופן שווה לספרדים ולאשכנזים, אבל מבינים רק רוסית, ולכן קשה למי שאינו מכיר את השפה לסדר את גיטם. על אדם שעשה 'נבלה' יש לקנא ולמחות בכוח התורה ובכוח הממשלה. הרב קוק עסוק ברפואה, אבל יבוא אם יהיה צורך.

**כרך א', אגרת רלב** הגאון ר' נתן במברגר, אב בית דין וירצבורג · ד' מרחשוון תר"ע – יפו

הרב קוק מסביר את מנהג השמיטה: אחרי המכירה, מלאכות דאורייתא נעשות בידי נכרים, ומלאכות דרבנן בידי ישראל בשעת הדחק. בלי זה ייחרב הישוב, ויש בדבר סכנת נפשות. עם זאת שבת הארץ ניכרת: נמנעים מנטיעות חדשות ומעבודות שאינן עיקר. כעת יש צורך חדש להתיר מלאכות דרבנן בידי ישראל, כי הגיעו משפחות עניות מתימן שפרנסתן מעבודת האדמה.

**כרך א', אגרת רנח** ועד רחובות · ט"ז טבת תר"ע – יפו

בעניין התימנים ברחובות: אפשר למנות להם נציגים לענייני המושבה, אבל אין לכפות עליהם מנהיגים רוחניים. בדינים, בגיטין ובקידושין יפנו לרבנות ביפו. אין להתיר להם לשאת אישה שנייה בלי אישור מבית הדין. בסכסוך על ספר התורה של חכם אברהם נפסק: שלוש שבתות בחודש בידי חכם אברהם, ואחת בידי הציבור, ואין למכור את כלי הקודש.

**כרך ב', אגרת תכ** ועד רחובות · י' ניסן תרע"ב – יפו

אין לכפות על התימנים את חרם דרבנו גרשום, שלא נהגו בו. אבל אין לסדר קידושין לנושא אישה שנייה בלי רישיון מהרב קוק או מבית דין מוכר, שהרב קוק אישר.

**כרך ב', אגרת תלב** הרב שמואל צבי מרגליות, אב בית דין פירנצה · ה' סיון תרע"ב – יפו

הרב קוק חילק תרומה של 500 פרנק: מאה לבית החולים לעיוורים, מאה לעניים הגונים, ומאתיים לקופה של תלמידי ישיבתו (במקום 'רמב"ן', שבדרך כלל פירושו כלל עניי הארץ). לגבי מורה לבית הספר של הפלאשים (יהודי אתיופיה), הרב קוק מבקש פרטים: אילו ידיעות נדרשות, מה השכר ומה התנאים.

### כרך ב', אגרת תלה החכם באשי ביפו, הרב בן ציון חי עוזיאל · י"ד סיון תרע"ב – יפו

בעניין עזרה ליהודי מרוקו: יש להדפיס קול קורא ולבחור נכבדים שיעמדו על הבמה בעת העליות לתורה. כדאי לדחות לשבת הבאה.

### כרך ב', אגרת תמד החכם באשי ביפו, הרב בן ציון עוזיאל · ט"ו מנחם אב תרע"ב

רב מאיטליה שואל על מורה לבית ספר לפלאשים: עליו לדעת לשון הקודש ודקדוק, היסטוריה יהודית ואיטלקית, ולהיות תלמיד חכם ירא שמים ובעל רגש, והשכר 2,000 פרנק לשנה עם מזון ודירה. הרב קוק לא מצא מועמד בין האשכנזים, ומבקש מהרב עוזיאל לחפש בין הספרדים.

### כרך ב', אגרת תנ הרב נ' ירוזלימסקי, אב בית דין ליובאן · ה' אלול תרע"ב

עשרת הרובלים שנשלחו לפועלים כשרים מונחים עם סכום נוסף, ונועדו לבניית בית למשפחת פועלים תימנים יראי שמים. בית כזה עולה אלף פרנק.

### כרך ב', אגרת תסב המשרד הארץ־ישראלי · ב' מרחשוון תרע"ג – יפו

המגרש ברחובות, שעליו נחתם חוזה לבניית בתים לתימנים, מתוכנן עתה לבתים לפועלים אשכנזים. הרב קוק מזכיר שכל החוזה נבנה על תנאי שהמגרש מיועד לתימנים.

### כרך ב', אגרת תפד הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל, חכם באשי ביפו · כ"ט טבת תרע"ג – יפו

על הקצב: בתחילה סבר הרב קוק שאין בו שיתוף גוי, אבל משנודע לו שהדבר מרבה את ידי הגויים בענף, אין דעתו נוחה. בעניין צדקת טבריה: מה שהיה בידו כבר נמסר, ואם יתברר שאין שם צורך, ראוי להעביר את הכסף למקום שהצורך בו גדול יותר.

### כרך ב', אגרת תצב הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל · י"ט שבט תרע"ג – יפו

הרב קוק שואל כמה כסף נשלח מעדת הספרדים ביפו לטבריה, והאם לפי הערכתו הנדיבים הספרדים יסכימו שהנדבה תחולק לנצרכים ספרדים ואשכנזים בלי הבדל.

### כרך ב', אגרת תק הרב משה קליערס ורבני הספרדים בטבריה · כ' שבט תרע"ג – יפו

בעניין חלוקת הנדבות מיפו לנצרכי טבריה: אם הספרדים מסכימים, גם האשכנזים מסכימים שהכול יחולק שווה בשווה, בלי הבדל עדות. 'האחווה והשלום... גדולה מכל הקפידות של דקדוקי כספים'. בהערה לרב זריהן: אינו מכיר ספר 'חוכמתא רבתא דשמואל'.

### כרך ב', אגרת תקנו ועד הכשרות ביפו · כ"ח סיון תרע"ג – יפו

הרב קוק אינו מסכים לצמצם את ההבדלה בין ישראל לעמים בענייני שחיטה, שהושגה בעמל רב. אם יתחילו להסיג את הגבול, ממאתיים אמה יגיעו למאה ואחר כך לתערובת. הוועד צריך להוסיף עוז בכשרות, ולא לגרוע בשביל מטרות אחרות. בענייני כשרות מוטב לדבר בעל פה.

### כרך ב', אגרת תקנט הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל · ח' תמוז תרע"ג – יפו

התלונה על פגיעה בנימוס של השוחטים היא עלילה: חובתם לא לשחוט לקצב חדש בלי הסכמת הרב. התלונה על מסירה לגויים בעניין השוחט הספרדי תתברר, ולא יהיה משוא פנים, אבל גם אין לשתוק על לשון הרע. איחוד השחיטה צריך הכנה רבה, וכל מגמתו היא אחדות ושלום.

**כרך ב', אגרת תקס** הוועד הכללי ביפו · ח' תמוז תרע"ג – יפו

לפני נסיעתו למושבות: אין לצוות דבר לשוחטים האשכנזים בלי הסכמת הרב קוק או הרב ש' סלונים. איחוד השחיטה עם הספרדים הוא אידיאל, אבל יש עיכובים בדין, ואין לזלזל בכך לפני שהכול מתוקן. בהיעדרם ממונה הדיין ר' זלמן ש"ך.

**כרך ב', אגרת תקסה** מערכת 'החרות' · כ"ד תמוז תרע"ג – ירושלים

תשובה למאמר 'שגגת רב': הרב קוק שמח על רגש האחדות, אבל המודעה שלו (על שחיטה ספרדית) אינה פוגעת באחדות ולא בספרדים. כל עדה חייבת במנהגי אבותיה, כמו יום טוב שני של גלויות, ואין בזה תרעומת. אפשר לתקן את אי־הנעימויות בתקנות מסודרות, אבל לא בזלזול במסורת, שהוא 'אנדרולומוסיה'.

**כרך ב', אגרת תקסו** ישראל טלר · כ"ד תמוז תרע"ג

חילוקי המנהגים אינם פוגמים באחווה כשכל עדה מכבדת את חברתה; הגוונים השונים הם 'עושר רוח' שמתקבץ בהרמוניה. המסורות החלקיות קיימות עד שהאומה תתארגן, ואז יקום בית דין גדול במקדש, 'וממנו תצא תורה אחת לכל ישראל'. מי שהורס את המסורות בזלזול מאחר את הגאולה.

**כרך ב', אגרת תקסח** ח' מ' מיכלין · ג' מנחם אב תרע"ג

המודעה נכתבה כשנפתח ביפו אטליז ספרדי והמון אשכנזי קנה בו, דבר שלא היה כמותו. לכן פנה הרב קוק לאשכנזים, ולא לספרדים, שלא שמע עליהם פרצה. דבריו נאמרו 'בחיבת אחים במידה אחת' לשני הבתים.

**כרך ב', אגרת תקעח** הרב צבי הלוי לויטס, רב לינקובה · ב' אלול תרע"ג

הרב קוק מודה על העזרה לר' יהושע לייב זטלר. בעניין המודעה על השחיטה: היא נתלתה ביפו, לא בירושלים. השחיטה הספרדית תמיד הייתה נפרדת. כשנפתח אטליז ספרדי לבהמות גסות במחיר זול והאשכנזים קנו בו, יצאה מזה 'חורבא' – אחיזה בקולות של שתי השיטות. פרוצים התנגדו בשם האחדות, והרב קוק השיב שעיקר האחדות הוא שמירת התורה. (הסוף חסר.)

**כרך ב', אגרת תקצט** הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל · כ"ז אלול תרע"ג – יפו

הזמנה לפגישה היום בשעה שתיים, על תקנת הכשרות בעיר ועל צעדים לאיחוד השוחטים של שתי העדות.

**כרך ב', אגרת תריא** הרב נתן מזוביצקי · כ"ז תשרי תרע"ד – יפו

ההודעה שלא לקנות בשר מהספרדים אינה חידוש: בכל מקום המקולין מחולקים בגלל חילוקי ההוראה. רק כשיחידים ביקשו לפרוץ את הגדר, נאלץ הרב קוק לעמוד נגדם. אין בזה פגיעה באחדות, כי כל אחד חייב במנהג אבותיו – 'אל תטוש תורת אמך'.

**כרך ב', אגרת תריח** ד"ר משה אוירבך · י"ג מרחשוון תרע"ד – יפו

בעניין מחאת ההורים ברחובות על ההברה: אם בגלל זה ייצאו תלמידים רבים, יש לוותר. אבל לא להקציף את הגבאים, ולכן הרב קוק מצרף מכתב אליהם.

**כרך ב', אגרת תריט** גבאי תלמוד התורה ברחובות · י"ג מרחשוון תרע"ד – יפו

התנאי עם המורה ש"י ראובני היה שמקורות הקודש ייאמרו בהברה אשכנזית, וההסברה בספרדית. הורים רבים מאיימים להוציא את ילדיהם. אם האיום אמיתי, יש לוותר לפי שעה עד שתימצא דרך להגן על ההברה האשכנזית.

**כרך ב', אגרת תרכא** ועד חדרה · כ' מרחשוון תרע"ד – חדרה

בעקבות ביקורו הראשון בחדרה, הרב קוק מציע: למנות את אברהם יבל וניסן וולפיאנסקי לממונים על ענייני דת ועל העישור; לסייע לפקח על חילול שבת; למנות מלמד לענייני קודש, שילמד גם את ילדי התימנים בלי להשחית את תמימותם בהוראה חילונית; לא לעבוד בשבת על ידי נכרי בהיתרי 'קבלנות' בלי הוראה; ולבנות מקווה לתימנים בשכונתם.

**כרך ב', אגרת תרלא** בית הדין של הספרדים והאשכנזים בירושלים · י"ז טבת תרע"ד – יפו

הגיע הזמן לתקן את שוק ירושלים בעניין התפוזים מפרדסי היהודים, שנמכרים על ידי נכרים כשהם טבל. יש להודיע שלא יקנו תפוזים בלי תעודת הכשר, כמו שנעשה בענבים, ולגבות קבק מכל תיבה למימון ההשגחה.

**כרך ד', אגרת אקא** קהילת האשכנזים בקהיר · ל' ניסן תרפ"א – ירושלים

השמועה שהנציב הסכים לחלוקה בין העדה האשכנזית לספרדית בארץ היא 'דבת שוא'. כל עבודתם היא לאחד את העדות, ונסדרה 'רבנות כללית מאוחדת' מבני כל העדות.

**כרך ד', אגרת אקיג** ועד המושבה רחובות · ד' אלול תרפ"א

הכנסות תלמוד התורה צריכות להיות מוקדשות רק לו, ויש צורך לשכור חדרים לילדי התימנים בשכונתם, ולכן יש להשכיר את בניין תלמוד התורה. הרב קוק מבקש את עזרת הוועד.

**כרך ד', אגרת אקלה** מנהלי בית הכנסת 'שער השמים' בלונדון, אמרכלי עזבון מונטיפיורי · (אייר תרפ"ב)

השליחים שהעבירו את כספי העזבון לעניי העדות השאירו אצלם 150 לירה מכספי העניים האשכנזים וגם סכום מכספי הספרדים, ומסרו את השאר בפרקים. לא היה סכסוך בין העדות, אלא 'מעילה' של השליחים. הרב קוק תובע להשלים את החסר, ובעתיד לשלוח בלי שליחים.

**כרך ד', אגרת אקסג** ההסתדרות הכללית של היהודים הספרדים, סניף חיפה · י"ח שבט (תרפ"ג)

לבו מר על הפירוד בין העדות. בחיפה, שבה העדה מאוחדת, יש לשמור על האחדות, ואפשר שכל עדה תקבל את דרישותיה בלי להתפרד. הרב קוק מבקש לאחד את השחיטה כפי שהייתה, ומוכן לעזור, ומקווה שגם הרב יעקב מאיר יעזור.

**כרך ד', אגרת אקסד** חכמי העדה התימנית ברחובות ובמושבות · כ' שבט תרפ"ג – ירושלים

הרב קוק לא פגע חלילה בכבוד העדה התימנית, שאהבתה חקוקה על לבו, והרב קוק השתדל לעלייתם לפני המלחמה. שמירת מנהגי כל עדה אינה פגיעה בכבוד; בית שמאי ובית הלל הודיעו זה לזה כדי שלא ייכשלו (יבמות פרק א). כל עוד אין הסכמת כלל החכמים, אסור לזוז ממנהג האבות, ו'העושה כקולי בית שמאי וכקולי בית הלל' מקלקל. יש להניח לאשכנזים לאכול משחיטתם ומניקורם, ולהתאגד בכל מה שאין בו חילוק מנהג.

**כרך ד', אגרת אקסו** הרב ברוך מרקוס, רב חיפה · כ"ג שבט תרפ"ג

הספרדים מוכנים לשלום אם יוכלו לקחת להם רב בפני עצמם. אם יהיה בטוח שהרב מרקוס יוכר כרב הראשי לאשכנזים, והרב קנעל כחבר המשרד, והרב שייקחו יהיה תלמיד חכם וירא שמים – אולי אין כדאי לעשות מחלוקת. הרב קוק מבקש את דעתו.